

การช่วยเหลือบรรเทาสาธารณภัย

พ.ท.ดร.รุ่ง ประสารนุกิจ

บทเรียนการช่วยเหลือบรรเทาสาธารณภัยน้ำท่วม ห้วง ต.ค. ๕๓

ตามที่ได้เกิดเหตุการณ์น้ำท่วมขังหลายจังหวัด ในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในห้วงเดือนตุลาคม ๒๕๕๓ ที่ผ่านมา กช. ในนามของ ทบ. ได้จัดชุดปฏิบัติการเข้าช่วยเหลือประชาชน ในเขตพื้นที่ จ.นครราชสีมา จ.ชัยภูมิ และ จ.พระนครศรีอยุธยา มีผลการปฏิบัติงานที่ดีมาก เป็นที่ยอมรับและชื่นชมจากประชาชนและหน่วยที่เกี่ยวข้อง แต่อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติงานต้องได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่เสมอ ทั้งนี้เนื่องจากภัยจากน้ำท่วมขังนั้นหากเกิดขึ้นแล้วสามารถทำลายชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน การช่วยเหลือที่รวดเร็ว ทันเวลา และมีประสิทธิภาพ จะทำให้ประชาชนได้รับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมากยิ่งขึ้น การจัดทำบทเรียนการช่วยเหลือบรรเทาสาธารณภัยนี้จะทำให้การปฏิบัติงานในครั้งต่อไปดีขึ้น ซึ่งจะทำให้ ทบ. ได้รับความไว้วางใจและศรัทธาจากประชาชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมากขึ้นด้วย สมดังปณิธาน ทบ. **“เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์ และประชาชน”**

ลักษณะน้ำท่วมขัง มีสาเหตุจากความแปรปรวนของสภาพอากาศ ทำให้เกิดฝนตกชุกในหลายพื้นที่ของประเทศไทย ลักษณะดังกล่าวทำให้มีน้ำไหลสู่แม่น้ำจำนวนมากและเขื่อนไม่สามารถกักเก็บน้ำไว้ได้ โดยเฉพาะเขื่อนลำพระเพลิง เขื่อนลำตะคอง เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ ทำให้ต้องรีบเร่งระบายน้ำเพื่อป้องกันเขื่อนเสียหาย ผลดังกล่าวทำให้พื้นที่ได้เขื่อนมีปริมาณน้ำเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งสังเกตได้จากปริมาณน้ำที่ท่วมอย่างรวดเร็ว จนประชาชนในพื้นที่ไม่สามารถย้ายรถและสิ่งของหนีน้ำได้ทันเวลา ประกอบกับการวางแผนระบายน้ำทั้งระบบในพื้นที่ที่ไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ เช่น แนวถนนที่สูง ซึ่งเป็นเขื่อนกันน้ำอย่างดี ทำให้น้ำท่วมขังระบายได้ช้า สังเกตได้จากบางพื้นที่น้ำท่วมและบางพื้นที่น้ำไม่ท่วม เนื่องจากแนวถนนกันน้ำไว้

โดยเฉพาะพื้นที่ จ.นครราชสีมา พื้นที่ระหว่างเขื่อนลำตะคองและถนนมิตรภาพ เป็นพื้นที่น้ำท่วมขัง ซึ่งหนึ่งในนั้น คือ โรงพยาบาลมหาราชน้ำท่วมเสียหายหนัก อาคารจอดรถยังมีรถหลายคันติดอยู่ในอาคาร ในขณะที่อีกด้านหนึ่งของถนนมิตรภาพ เช่น ค่ายสุรนารี ไม่เกิดเหตุการณ์น้ำท่วมขัง

ทั้งที่ลักษณะพื้นที่โดยทั่วไปของ จ.นครราชสีมา เป็นพื้นที่ราบสูง เป็นรอยต่อระหว่างภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามลักษณะความลาดชันของพื้นที่แล้ว น้ำสามารถไหลสู่แม่น้ำได้อย่างรวดเร็ว แต่เนื่องจากสิ่งกีดขวางทางน้ำที่มนุษย์สร้างขึ้น และการระบายน้ำที่รวดเร็วของเขื่อนทำให้เกิดน้ำท่วมฉับพลันได้ ซึ่งในแง่นี้หลักการวางแผนการระบายน้ำต้องนำมาใช้อย่างเป็นระบบและครอบคลุมทั้งพื้นที่

ส่วนในพื้นที่ภาคกลาง เนื่องจากพื้นที่มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ปริมาณน้ำในแม่น้ำสะสมมาจากพื้นที่ทางตอนเหนือ ประกอบกับฝนตกชุกในพื้นที่ภาคกลาง ทำให้ปริมาณน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก และแม่น้ำท่าจีนสูงขึ้นเอ่อล้นท่วมบ้านเรือน โดยเฉพาะในจังหวัดที่มีระดับพื้นที่ต่ำ เช่น ลพบุรี สิงห์บุรี และพระนครศรีอยุธยา และถ้าหากมีกรณีน้ำทะเลหนุน การระบายน้ำจากแม่น้ำสู่ทะเลจะช้าลงน้ำจะท่วมขังนานขึ้น

ผลกระทบจากน้ำท่วมขัง คือ ประชาชนติดอยู่ในพื้นที่เสี่ยงอันตราย ประชาชนขาดน้ำและอาหาร มีการแพร่ของโรคระบาด เส้นทางคมนาคมถูกตัดขาด ไม่มีระบบสาธารณสุขปกติ ทรัพย์สินได้รับความเสียหายและอื่นๆ

หน่วย/เหล่า ข. ถือว่ามีความเหมาะสมในการดำเนินการช่วยเหลือและบรรเทาอุทกภัยเนื่องจากหน่วย/เหล่า ข. มีเรือ ยานพาหนะทางน้ำ เครื่องมือช่าง และระบบผลิตน้ำประปาที่เหมาะสม ซึ่งมีผลประจักษ์ที่มีขีดความสามารถในการใช้ยุทธโศปกรณ์ข้างต้นเป็นอย่างดี ที่สำคัญที่สุดด้วยประสบการณ์ด้านงานช่างและงานก่อสร้างของหน่วย/เหล่า ข. และกำลังพล สามารถปฏิบัติงานด้วยความรู้ ทักษะ การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ตลอดจนการให้ข้อเสนอแนะกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เป็นอย่างดี

ขั้นการดำเนินการ เมื่อเกิดเหตุการณ์น้ำท่วมขัง ได้แก่ การบรรเทาผลกระทบในขั้นต้น การช่วยเหลือ และหากมีงบประมาณและเวลาที่เพียงพอ การดำเนินการขั้นต่อไป คือ การฟื้นฟูพื้นที่ที่เสียหาย ซึ่งแต่ละขั้นมีลักษณะและวิธีการดังนี้

๑. การบรรเทาผลกระทบในขั้นต้น การดำเนินการในขั้นนี้ เพื่อให้ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิต และหน่วยงานพลเรือนในพื้นที่สามารถเข้าถึงประชาชนได้ โดยมากแล้วในขั้นนี้ น้ำที่ท่วมขังอยู่ในระดับสูง และเกิดขึ้นในวันแรกๆ หน่วย/เหล่า ช. ใช้เรือชนิดต่างๆ รถสายพานอนเนกประสงค์ ขนย้ายประชาชนและทรัพย์สิน การแจกจ่ายอาหารและน้ำดื่ม ซึ่งหน่วย/เหล่า ช. มีขีดความสามารถในการผลิตน้ำประปา โดยการนำน้ำดิบในพื้นที่มากรองและฆ่าเชื้อ จนเป็นน้ำที่สะอาดและดื่มได้ในขั้นนี้หน่วย/เหล่า ช. สามารถสนับสนุนการทำงานของชุดพยาบาลได้

๒. การช่วยเหลือ การดำเนินการในขั้นนี้ เพื่อให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตภายใต้สภาพที่ไม่ปกติได้

และหน่วยงานพลเรือนในพื้นที่สามารถกระจายการบริการให้กับประชาชนในพื้นที่อย่างทั่วถึง ในขั้นนี้น้ำเริ่มลดระดับลงแล้วหน่วย/เหล่าช. เริ่มซ่อมแซมถนนและสะพานในลักษณะชั่วคราว เช่น การวางสะพานเครื่องหนุนมันทดแทนสะพานเดิมหรือทดแทนถนนช่วงที่ขาด แจกจ่ายอาหาร น้ำดื่ม และเครื่องอุปโภค

๓. การฟื้นฟูพื้นที่ที่เสียหาย การดำเนินการในขั้นนี้ เพื่อให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตอย่างปกติ และหน่วยงานพลเรือนในพื้นที่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างปกติ ในขั้นนี้น้ำได้ถูกระบายออกหมดแล้ว หากมีงบประมาณ หน่วย/เหล่าฯ. สามารถใช้ขีดความสามารถด้านการก่อสร้างและซ่อมแซมสิ่งก่อสร้าง สนับสนุนการฟื้นฟูอาคาร บ้านเรือน ถนน และระบบสาธารณูปโภคได้ แต่โดยปกติแล้วขั้นนี้เป็นขั้นที่ใช้งบประมาณสูง ซึ่งต้องรอการดำเนินการด้านงบประมาณให้เรียบร้อยก่อน หน่วย/เหล่าฯ. มักจะไม่มีโอกาสมากนัก

แต่อย่างไรก็ตามสิ่งอันพึงปรารถนาสูงสุดคือ การไม่ให้เกิดเหตุการณ์น้ำท่วมซ้ำ ซึ่งในหลายกรณีสามารถป้องกันได้ หน่วย/เหล่าฯ. มีความรู้และเชี่ยวชาญด้านการระบายน้ำ และการใช้เครื่องมือช่างในการก่อสร้าง หน่วย/เหล่าฯ. จะศึกษาผลกระทบของการปิดกั้นทางน้ำไหลและวางแผนป้องกันโดยการเปิดหรือเบี่ยงทางน้ำไหล เป็นต้น นอกจากนี้ ในช่วงที่เกิดเหตุการณ์น้ำท่วมซ้ำ หน่วย/เหล่าฯ. ได้รับการร้องขอจากหน่วยงานพลเรือนในพื้นที่ให้ดำเนินการเปิดทางระบายน้ำเพื่อป้องกันน้ำท่วม ซึ่งก็สามารถดำเนินการได้ และป้องกันน้ำท่วมซ้ำได้สำเร็จ ประชาชนไม่ได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมซ้ำ

ในช่วงน้ำท่วมซ้ำในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กช. ได้จัดชุดช่วยเหลือและบรรเทาสาธารณภัย โดยประกอบกำลังจากกำลังพลของ นขต.กช. ในพื้นที่ จ.ราชบุรี ยุทธโศภกรณ์ที่นำมาใช้ได้แก่ รถสายพานอนเนกประสงค์ เรือชนิดต่างๆ ประกอบเครื่องยนต์ติดท้าย ชุดประปาสนาม ยานพาหนะขนย้ายเรือ พร้อมกับได้รับการสนับสนุนรถครัวสนามจาก พท.ทบ. มีการดำเนินการในภาพรวม ได้แก่

๑. การขนย้ายประชาชนออกจากพื้นที่เสี่ยงอันตราย โดยใช้รถสายพานอนเนกประสงค์ และเรือชนิดต่างๆ ประกอบเครื่องยนต์ติดท้าย รวมทั้งการขนย้ายชุดพยาบาลและการส่งกลับสายแพทย์เข้าพื้นที่
๒. การกระจายน้ำดื่ม อาหาร และเวชภัณฑ์ โดยเรือชนิดต่าง ๆ ประกอบเครื่องยนต์ติดท้าย
๓. การผลิตน้ำประปาแจกจ่ายประชาชน
๔. การผลิตอาหารกล่องแจกจ่ายประชาชน โดยร่วมกับชุดครัวสนามของ พท.ทบ.

ในการปฏิบัติงานครั้งนี้ กช. ได้จัดนายทหาร จำนวน ๓ นาย คือ พ.อ.บุญญฤทธิ์ เลิศวัฒนเรืองชัย พ.ท.กัญญาญพนธ์สุภาพ และ ร.อ.สุรัชย์ อยู่แก้ว เป็นนายทหารประสานงาน นำกำลังพลและยุทธโศภกรณ์ปฏิบัติงานด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ และได้รับความชื่นชมศรัทธาจากประชาชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอยู่เสมอ ซึ่งเมื่อจบภารกิจแล้วหน่วยงานต่างๆ ได้มีหนังสือขอบคุณและชมเชยการปฏิบัติงานมายัง กช. อีกด้วย

จากประสบการณ์การช่วยเหลือและบรรเทาภัยน้ำท่วมซ้ำของหน่วย/เหล่าฯ. ในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เฉียงเหนือข้างต้นมีปัญหา ข้อขัดข้อง และข้อเสนอแนะที่สำคัญ ดังนี้

๑. การแจ้งเตือนประชาชนให้ระมัดระวังน้ำท่วมขังเฉียบพลันยังไม่ทั่วถึง ซึ่งควรแก้ปัญหาโดยการศึกษาการระบายน้ำในพื้นที่ และการคาดการณ์ปริมาณน้ำฝนในพื้นที่ที่สามารถรับได้โดยไม่ท่วมขัง และหากมีปริมาณน้ำฝนมากถึงระดับที่พื้นที่ไม่อาจจะรับได้ ควรต้องแจ้งเตือนประชาชนด้วยวิธีต่างๆ โดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่ใกล้แม่น้ำ พื้นที่ลุ่ม และพื้นที่ได้เขื่อน และควรดำเนินการอพยพประชาชนแต่เนิ่นๆ

๒. การแจ้งเตือนหน่วย/เหล่า ข. เพื่อเตรียมการด้านกำลังพลและยุทโธปกรณ์ ยังไม่รวดเร็วมากนัก โดยเฉพาะหน่วย/เหล่า ข. ที่อยู่นอกพื้นที่น้ำท่วมขัง ทำให้การเดินทางเข้าไปช่วยเหลือมักอยู่ในช่วงวันหลังๆ ซึ่งควรดำเนินการให้สัมพันธ์กับการคาดการณ์ปริมาณน้ำฝนและการแจ้งเตือนประชาชน ทั้งนี้ สบภ.ทบ. ต้องแจ้งกำหนดการให้หน่วย/เหล่า ข. เคลื่อนย้ายกำลังพลและยุทโธปกรณ์ เพื่อพร้อมรับสถานการณ์ในพื้นที่

๓. การจัดชุดช่วยเหลือและบรรเทาสาธารณภัย ควรมีลักษณะบูรณาการจากหลายๆ หน่วยงานใน ทบ. และภาคพลเรือน รวมทั้งการประชาสัมพันธ์ทั้งต่อประชาชนผู้รับความช่วยเหลือและประชาชนอื่นๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ดี และร่วมมือกับการดำเนินการต่างๆ ซึ่งควรให้หน่วย/เหล่า ข. จัดตั้งกองบังคับการ/กองอำนวยการเคลื่อนที่ เพื่อทำหน้าที่ในการประสานงานกับหน่วยต่างๆ รวมทั้งการวางแผนและดำเนินการประชาสัมพันธ์ด้วยเครื่องมือและสื่อต่างๆ ที่มีอยู่

๔. ขาดงบประมาณในการปฏิบัติงาน เนื่องจากหน่วย/เหล่า ข. ไม่มีงบประมาณสำหรับการทдорราชการ การปฏิบัติงานไม่เต็มประสิทธิภาพ ซึ่งควรแก้ปัญหาให้สัมพันธ์กับข้อแรก เมื่อใกล้เกิดเหตุการณ์ต้องแจ้งเตือนหน่วย/เหล่า ข. ล่วงหน้า พร้อมอนุมัติงบประมาณจำนวนหนึ่งเป็นงบประมาณสำหรับการทдорราชการ ทั้งนี้สามารถดำเนินการได้โดยการทำข้อตกลงกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องล่วงหน้า และที่สำคัญที่สุด แต่ละส่วนที่เกี่ยวข้องต้องมีความเชื่อถือและเชื่อมั่นในกันและกัน

๕. จากการปฏิบัติงาน ทำให้ทราบว่ายุทโธปกรณ์ที่มีใช้อยู่ในหน่วย/เหล่า ข. มีบางรายการเท่านั้นที่เหมาะสมต่อการปฏิบัติงานช่วยเหลือและบรรเทาสาธารณภัยน้ำท่วมขัง เช่น ในกรณี

น้ำดื่ม เรือที่เหมาะสมคือเรือพลาสติกท้องแบน เนื่องจากท้องน้ำมีสิ่งกีดขวางมาก โดยเฉพาะวัสดุแหลมคม ซึ่งหากใช้เรือท่อนยางลมอัดเรืออาจจะเสียหายได้ หรือเครื่องยนต์ติดท้ายเรือต้องมีขนาดที่พอเหมาะกับเรือและความเร็วกระแสน้ำ รวมทั้งใบพัดเครื่องยนต์ติดท้ายมักชำรุดจำนวนมาก เนื่องจากสิ่งกีดขวางใต้ท้องน้ำ ซึ่งต้องการซ่อมบำรุงค่อนข้างสูง การแก้ปัญหาในด้านนี้ ควรให้ กช. ซึ่งเป็นหน่วย/เหล่าสายวิทยาการด้านยุทธโศปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานในลักษณะที่คล้ายกัน ได้เป็นหน่วย/เหล่าสายวิทยาการด้านการช่วยเหลือและบรรเทาสาธารณภัย ซึ่งจะทำให้การจัดหาและซ่อมบำรุงยุทธโศปกรณ์ด้านการช่วยเหลือและบรรเทาสาธารณภัยเป็นไปอย่างเหมาะสมกับการปฏิบัติงาน และมีความพร้อมตลอดเวลา

๖. กำลังพลและยุทธโศปกรณ์มักปฏิบัติงานในพื้นที่ห่างไกล และมีความเสี่ยงในการถูกตัดขาดจากหน่วยให้การสนับสนุน ซึ่งกำลังพลควรมีความพร้อมในการช่วยเหลือตนเองได้ ทั้งนี้ในระหว่างปฏิบัติงานนี้ กช. ได้ให้กำลังพลเตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ ประจำตัว ได้แก่ ไฟฉาย เชือก ยาสามัญ ยาทากันยุง นกหวีด และอื่น ๆ รวมทั้งชุดที่สวมใส่ปฏิบัติงานที่ต้องมีความสะดวกสบาย สามารถช่วยเหลือตนเองเมื่อตกน้ำได้ เช่น เสื้อยืดแขนยาว กางเกงขายาว รองเท้าผ้าใบ และต้องมีคำว่า “กองทัพบก” ติดให้เห็นเด่นชัด เพื่อประชาสัมพันธ์ ทบ. และป้องกันการเข้าใจผิดด้วย หากเป็นไปได้ อุปกรณ์ประจำตัวต่างๆ ควรจัดเตรียมโดยหน่วย/เหล่า ช. แต่เน้น เพื่อให้พร้อมแจกจ่ายกำลังพลที่ออกปฏิบัติงานทุกนายได้ในทันที

๗. ปัญหาอีกประการหนึ่ง ซึ่งอาจจะทำลายภาพลักษณ์ของ ทบ. ได้ คือ การแอบอ้างโดยผู้ไม่หวังดีหรือหวังผลประโยชน์เข้าไปช่วยเหลือประชาชนแล้วฉกชิงทรัพย์สินมีค่า หรือเรียกผลประโยชน์ ซึ่งควรแก้ไขโดยการประชาสัมพันธ์ให้ทราบถึงคุณลักษณะการช่วยเหลือและบรรเทาสาธารณภัยของ ทบ. ตั้งแต่เนิ่นๆ รวมทั้งการใช้ตราสัญลักษณ์ที่ชัดเจนและประชาชนสามารถจดจำได้

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่า กช. ในฐานะที่เป็นหน่วย/เหล่าสายวิทยาการด้านทหารช่าง มีความเชี่ยวชาญด้านงานช่าง อาทิ การระบายน้ำ การขุดลำนํ้า การใช้เครื่องมือช่างต่าง ๆ เป็นต้น สามารถนำความเชี่ยวชาญของหน่วย/เหล่า ช. มาวางแผนการระบายน้ำเพื่อป้องกันน้ำท่วม การใช้เรือและเครื่องมือช่างในการช่วยเหลือประชาชนทั้งการอพยพประชาชน การขนส่งเครื่องอุปโภคบริโภค และการนำความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่น ๆ เข้าสู่พื้นที่ เช่น แพทย์ พยาบาล เป็นต้น ที่สำคัญที่สุดคือการคาดการณ์และการวางแผนล่วงหน้า ซึ่งต้องใช้ความรู้รวมถึงประสบการณ์ต่าง ๆ มาประกอบกัน

การช่วยเหลือหากสามารถทำได้อย่างรวดเร็ว ทันเวลา และมีประสิทธิภาพ ก็หมายถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนที่เพิ่มขึ้น ซึ่ง กช. นั้น พร้อมทั้งจะเป็นหน่วย/เหล่าสายวิทยาการในการช่วยเหลือและบรรเทาสาธารณภัย ทั้งนี้เพื่อประชาชนอันเป็นที่รัก และภาพพจน์ความศรัทธาที่มีต่อ ทบ.

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าทุกท่านคงเห็นถึงความพร้อมและศักยภาพของหน่วย/เหล่า ช. ในการปฏิบัติการกิจที่หลากหลาย เพื่อสร้างความสุขสงบให้กับประเทศไทยในทุกโอกาส และขอท่านจงภาคภูมิใจที่หน่วย/เหล่า ช. มีความเชี่ยวชาญด้านงานช่างและพร้อมที่จะประยุกต์ความรู้ความสามารถเพื่อภารกิจที่ได้รับมอบให้ประสบความสำเร็จอย่างมุ่งมั่นหวัง ขอสุขสวัสดิ์จงมีแด่ท่านผู้อ่านทุกประการ สวัสดิ์